

Jadwiga Kaczmarska-Krawczak

Spółeczna Akademia Nauk
Wydział Zarządzania
Katedra Zarządzania
jkaczmarska@interia.pl

POLITYKA WSPIERANIA INICJATYW KLASTROWYCH W POLSCE

Streszczenie: Klastry postrzegane są jako determinanta rozwoju i konkurencyjności każdej gospodarki. Tworząc sieć współpracy, klastry powodują zapotrzebowanie firm na powstawanie nowych relacji, nowych założeń i zaufania, podkreślając wartości, jakie przynosi partnerstwo i współdziałanie. Celem artykułu jest próba oceny polityki wspierania inicjatyw klastrowych w Polsce.

Słowa kluczowe: klastry, region, konkurencja.

Wprowadzenie

Obecnie do istotnych kategorii zarządzania przedsiębiorstwami można zaliczyć elastyczność, zdolność do reagowania na otoczenie i spełnianie oczekiwań klientów oraz pozostałych interesariuszy, ale także współpracę podmiotów opartą na sieci, a nie hierarchii, poprzez budowanie kooperacji i partnerstwa. Sieć strukturalna, obejmująca formalne i nieformalne powiązania, ułatwia wymianę technologii i informacji oraz wspiera różne przedsięwzięcia podejmowane w klastrze. W Polsce klastry są obiektem zainteresowania władz publicznych różnego szczebla, jednakże, jak wskazują badania, polska polityka w zakresie wspierania klastrów jest mało przemyślana.

Celem artykułu jest próba oceny polityki wspierania inicjatyw klastrowych w Polsce. Artykuł został napisany na podstawie dogłębnych studiów tematycznych oraz dostępnych badań empirycznych.

1. Klastry – znaczenie terminologiczne

Koncepcja klastrów nie jest nową formą współdziałania. Już na początku XX w. A. Marshall opisał założenia dystryktów przemysłowych. Pierwszą definicję klastra sformułował jednak M.E. Porter, według którego „klastry to geograficzne skupiska wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale także współpracujących” [Porter, 2001]. Określając pojęcie „klastery”, należy stwierdzić, że są to współpracujące ze sobą podmioty w ramach określonej struktury organizacyjnej, mające wspólne cele i zadania do zrealizowania w danym czasie i miejscu [Rosenfeid, 2001]. Klaster to także grupa niezależnych przedsiębiorstw i zrzeszonych instytucji, które:

- współpracują i konkurują,
- są geograficznie skoncentrowane w jednym lub kilku regionach, jednakże ich wpływ może mieć charakter globalny,
- specjalizują się w określonej dziedzinie, połączonej ze skorelowanymi umiejętnościami i technologiami,
- mają postać tradycyjną lub są oparte na wiedzy, tzw. wysokiej technologii,
- są zinstytucjonalizowane (posiadają menedżera zarządzającego) lub nie mają takiej formy organizacyjnej (zarząd to przedstawiciele poszczególnych podmiotów klastra, a decyzje podejmowane są na zasadzie konsensusu) [Lisiński, 2005, s. 36].

L. Knop charakteryzuje klaster jako „grupę zróżnicowanych organizacji (zarówno pod kątem statusu, jak i wielkości), która wykorzystując powiązania funkcjonalne, społeczne i organizacyjne, kształtuje model rozwoju oparty przede wszystkim na innowacjach i współpracy, a szerzej na kooperacji (współpraca nie przeszkadza konkurencji)” [Knop, 2010, s. 151]. Własną definicję klastra stworzyła Komisja Europejska, która przez klaster rozumie sposób organizacji systemu produkcyjnego, powodowany geograficzną koncentracją podmiotów gospodarczych i innych organizacji wyspecjalizowanych w tych samych obszarach działalności, rozwijających wzajemne relacje rynkowe i pozarynkowe, przyczyniających się wspólnie do rozwoju innowacji i konkurencyjności uczestników klastra i ich obszaru działania [European Trend on Innovation, 2003]. W wielu definicjach podkreśla się rolę kapitału społecznego, który w większym stopniu niż wymiar ekonomiczny tworzy model klastra. Ponadto w modelu klastra rośnie rola pozostałych organizacji – władz oraz jednostek badawczych, zgodnie z modelem potrójnej heliksy (*triple helix*).

W opracowaniach naukowych brak jest jednak jednoznacznej definicji grona. Jest to spowodowane tym, że badania klastrów są prowadzone dla różnych celów, zróżnicowana jest także jakość dostępnych dla analizy danych. Istnieją również liczne ograniczenia i niespójności metodologiczne, co prowadzi do braku jednolitej metody badania tych podmiotów [Grycuk, 2003].

Do celów klastra należy: budowanie współpracy oraz atmosfery wzajemnego zaufania, uczciwości i odpowiedzialności podczas realizacji wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, wymiana informacji, prowadzenie wspólnych szkoleń, współpraca z jednostkami naukowo-badawczymi, osiąganie efektu synergii w ramach współdziałających firm oraz pozyskiwanie funduszy na rozwój klastra i działalność bieżącą [Palmen i Baron, 2008]. Istotnym argumentem na rzecz stymulowania rozwoju klastrów są potencjalne korzyści wynikające z ich funkcjonowania. Do podstawowych korzyści, jakie dla regionalnej gospodarki przynosi funkcjonowanie klastrów, można zaliczyć:

- rozwój regionu poprzez wzrost inwestycji w infrastrukturę, wzrost dochodów ludności oraz rozwój usług okołobiznesowych,
- wzrost innowacyjności – umieszczenie w bliskim sąsiedztwie podmiotów gospodarczych stymuluje i wspiera ich innowacyjność,
- wzrost zatrudnienia – klaster charakteryzuje ekspansywny wzrost liczby rodzin nowych przedsiębiorstw, co przekłada się na kreowanie nowych miejsc pracy [Howaniec, 2012, s. 135; 2013].

2. Założenia polityki wspierania inicjatyw klastrów

Polityka klastrowa w Polsce na poziomie krajowym jest włączona jako element polityki innowacyjnej zawartej w dokumencie „Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013” [2006, s. 79-87], który został przyjęty przez Rząd w dniu 4 września 2006 r. W dokumencie tym zwrócono uwagę na wspieranie wspólnych działań przedsiębiorców o charakterze sieciowym, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych, m.in. poprzez:

- zwiększenie świadomości przedsiębiorców dotyczących korzyści płynących ze współpracy z jednostkami naukowymi i innymi przedsiębiorstwami,
- rozwijanie partnerstwa publiczno-prywatnego,
- zapewnienie warunków do współpracy sieciowej,
- wsparcie rozwoju klastrów,
- wsparcie rozwoju platform technologicznych w zaawansowanych technologicznie sektorach [Kierunki zwiększania..., 2006, s. 80].

Przedsiębiorstwa wchodzące w skład grona jednocześnie ze sobą konkurują i kooperują, dążąc do współpracy ze wszystkimi, nawet z największymi rywalami. Bez konkurencji klastrów nie może się rozwijać i ma małe szanse na przetrwanie. Koncentracja geograficzna powoduje z kolei wystąpienie pozytywnych efektów przenikania i korzystania z tych samych zasobów, sprzyjając wystąpieniu innowacji, współpracy i nawiązywaniu kontaktów między partnerami. Organizacje tworzące grono specjalizują się w określonej dziedzinie i wykorzystują wspólne technologie i umiejętności [Kinas, 2013, s. 133].

W strategii dotyczącej wspierania klastrów istotne jest robienie map klastrów w celu określenia lokalnej i regionalnej przewagi konkurencyjnej jako narzędzia analizy przemysłu i określenia tendencji na potrzeby tworzenia polityki gospodarczej. Bardzo ważne jest wspieranie klastrów w celu zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności firm poprzez połączenie kluczowych zasobów i procesów wspólnego uczenia się oraz rywalizacji, które stymulują szybsze tworzenie innowacji, a firmy, które wchodzą w skład klastra są lepiej przygotowane do konkurencji w międzynarodowym otoczeniu. Programy związane z klastrami powinny być projektowane z myślą o skutkach długoterminowych wraz z wdrażaniem modelu ściśle ograniczającego interwencję państwa. Wspieranie powstawania klastrów ma na celu przyspieszenie rozwoju regionalnego, wzmocnienie sektora MSP i innowacji, co pozwoli na osiągnięcie efektów synergii [OECD, 2005].

3. Funkcjonowanie klastrów w warunkach polskich

Trudno jest mówić o liczbie funkcjonujących w Polsce klastrów, ponieważ cały czas powstają nowe inicjatywy. Mają one zróżnicowaną strukturę, dotyczącą m.in. celów funkcjonowania, formy organizacyjno-prawnej klastra, typów i modeli ich rozwoju, liczby i struktury podmiotów uczestniczących w klastrze.

Europejskie Obserwatorium Klastrów w Polsce podaje, że istnieje 246 inicjatyw klastrowych o różnym potencjale. Według badań PARP, w którym wzięło udział 47 sformalizowanych klastrów, zatrudniają one łącznie ok. 250 tys. pracowników, co w odniesieniu do zatrudnienia w Polsce, daje niski wskaźnik 1,6%. Za główne przyczyny takiego stanu rzeczy przyjmuje się niedostateczne zasoby finansowe. Jak wynika z badań, 44% inicjatyw klastrowych nie pozyskuje z zewnątrz środków finansowych [Raport..., 2010]. Efektem tego są trudności związane z finansowaniem działalności oraz mniejsze zaangażowanie w działania na szerszą skalę. Inicjatywy klastrowe jako formę organizacyjno-prawną najczę-

ściej wybierają stowarzyszenia, choć dominująca część z nich funkcjonowała jako swobodne porozumienia o współpracy lub projekty zarządzane przez koordynatora, którym najczęściej jest jednostka otoczenia biznesu. Dużą aktywność w tym zakresie wykazywały organizacje typu non profit (m.in. stowarzyszenia, fundacje, centra innowacji), co wynika głównie z szerokiej możliwości wykorzystywania przez nie środków finansowych z funduszy europejskich.

Intensywny rozwój klastrów nastąpił w latach 2006-2008. Dużą aktywność tworzenia klastrów w tym okresie można wiązać z realizowanym przez PARP w 2007 r. programem pilotażowym „Wsparcie na rozwój klastra”, a dotyczącym możliwości uzyskania dofinansowania inicjatyw klastrowych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Inicjatorami powoływania klastrów były głównie podmioty sektora prywatnego, które tworzyły inicjatywy samodzielnie bądź współuczestniczyły w ich utworzeniu, sektora nauki i B+R oraz sektora publicznego [Raport..., 2010].

Przedsiębiorstwa tworzące inicjatywę klastrową powinny mieć korzyści płynące z możliwości uczestniczenia we wspólnych procesach realizowanych w ramach klastra. Doświadczenia klastrów opisane w badaniach w ramach inicjatywy PARP „Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012” [Raport..., 2012] pokazują, że powiązania występujące w klastrze oraz pomiędzy klastrem a jego otoczeniem wymagają coraz większej elastyczności i ukierunkowania zarówno na korzyści o charakterze rynkowym, jak i pozarynkowym, formalnym i nieformalnym, pionowym i poziomym, kooperacyjnym i konkurencyjnym oraz w ramach różnych kombinacji możliwych korzyści. Występowanie tych powiązań w ramach badanej struktury klastrowej generuje specjalistyczną wiedzę i umiejętności, kreuje współzawodnictwo w procesie innowacyjnym, sprzyja rozwojowi kooperacji, dopasowuje infrastrukturę partnerów, a także umożliwia trwały dostęp do specjalistycznych usług, instytucji wsparcia i innych powiązanych przedsięwzięć biznesowych. Zakres możliwych do podejmowania wspólnych działań będzie się rozszerzał wraz z rozwojem klastra. Rozszerzanie jego możliwości może obejmować dostarczanie nowych produktów w ramach podstawowej, głównej specjalizacji klastra, oraz oferowanie usług komplementarnych, uzupełniających podstawową ofertę firm skupionych w klastrze. Istotne jest podejmowanie działań, które pomogą przedsiębiorstwom tworzącym klastry zdobyć nowe rynki zbytu, dotychczas nieobsługiwane przez firmy, na których wejście silnego podmiotu reprezentującego interesy kilku interesariuszy będzie wpływać na zwiększenie możliwości skutecznego konkurowania.

Analizy przeprowadzone w ramach projektu NGP Excellence clusters – Cluster excellence in the Nordic Countries, Germany and Poland, w którym

uczestniczyła także Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (2011), potwierdziły, że organizacje klastrowe i sieciowe oraz programy wspierania klastrów przyczyniają się do wzrostu wskaźników efektywnościowych – jest to szczególnie ważne dla przedsiębiorstw funkcjonujących w czasach kryzysu gospodarczego [Raport..., 2012].

4. Wspieranie inicjatyw klastrowych w Polsce

Wspieranie sformalizowanych klastrów odbywa się ze środków strukturalnych poprzez wyodrębnienie na ten cel osobnych działań. Inicjatywy klastrowe mogą być wspierane także z innymi działaniami mającymi na celu wzmacnianie przedsiębiorczości, instytucji otoczenia biznesu lub budowanie relacji pomiędzy przedsiębiorstwami a sferą B+R. Strategie rozwoju regionalnego i regionalne strategie innowacji lub regionalne programy operacyjne wskazują na pewne priorytetowe branże lub klastry, co w efekcie przekłada się na alokację środków publicznych (funduszy strukturalnych) dostępnych w ramach różnych działalności. Jednocześnie w wielu regionach wdraża się międzynarodowe projekty, które mają na celu podniesienie wiedzy i kompetencji w zakresie wspierania klastrów, zarówno wśród władz samorządowych, jak i regionalnych instytucji działających na rzecz rozwoju regionalnego. Projekty te mają na celu rozwijanie współpracy międzynarodowej przez funkcjonowanie zróżnicowanych podmiotów z danego regionu [Dzierżanowski, 2012, s. 42].

Wsparcie dla klastrów z poziomu regionalnego można rozpatrywać w trzech wymiarach:

- wsparcia alokowanego do koordynatorów klastrów,
- wsparcia alokowanego do klastrów wybranych jako kluczowe na poziomie krajowym,
- wsparcia alokowanego do klastrów wybranych jako kluczowe na poziomie regionalnym [Dzierżanowski, 2012, s. 46].

Wsparcie nie może ograniczać się jedynie do działalności badawczo-rozwojowej, ale musi obejmować także środki publiczne alokowane na inwestycje oraz rozwój kapitału ludzkiego. Obszary te byłyby zróżnicowane w zależności od potrzeb klastra, jego charakterystyki, jak również od tego, na jakim poziomie klastr ubiegałby się o wsparcie. Koordynacja i koncentracja wsparcia powinny być realizowane poprzez mechanizmy umożliwiające ukierunkowywanie różnego rodzaju nakładów publicznych alokowanych w gospodarce, zarówno z poziomu krajowego, jak i regionalnego, na realizację działań i przedsięwzięć zdefiniowanych przez podmioty funkcjonujące w ramach klastrów [Dzierżanowski, 2012, s. 46].

W kontekście wspierania klastrów na poziomie krajowym najważniejsze znaczenie ma „Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013 (PO IG)” [2007, s. 87]. Działania w jego ramach obejmują wsparcie dla przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu oraz jednostek naukowych świadczących przedsiębiorstwom usługi o wysokiej jakości, a także wsparcie systemowe zapewniające rozwój środowiska instytucjonalnego innowacyjnych przedsiębiorstw. Największe znaczenie dla wspierania rozwoju klastrów ma zawarte w Osi priorytetowej nr 5 pt. „Dyfuzja innowacji” Działanie 5.1 – „Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym”, którego celem jest przede wszystkim wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw poprzez rozwój powiązań kooperacyjnych między przedsiębiorstwami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowo-badawczymi. Istotne znaczenie dla wsparcia klastrów ma także działanie 5.2 „Wspieranie sieci proinnowacyjnych instytucji otoczenia biznesu o znaczeniu ponadregionalnym”, gdzie wspierane są: parki naukowo-technologiczne, inkubatory technologiczne oraz centra transferu technologii [Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013, 2007, s. 82-85]. Klastering jest także wspierany w programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, w szczególności w Priorytecie II, w Działaniu 2.1 „Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki”. Celem nadrzędnym jest podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez zwiększenie inwestowania w kapitał ludzki przedsiębiorstw oraz poprawa jakości i dostępności usług szkoleniowo-doradczych wspierających rozwój przedsiębiorczości [Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013, 2007, s. 88].

Oprócz przytaczania korzyści wynikających z uczestnictwa w klastrze w przypadku członków klastra, konieczne jest również uświadamianie interesariuszom klastra (samorządom, partnerom sektora B+R) korzyści, jakie region może czerpać z rozwoju klastrów. Wzmacnianie potencjału branżowego regionu poprzez umacnianie się przedsiębiorstw w klastrze jest szansą na podniesienie potencjału konkurencyjności danego regionu. Rozwój przedsiębiorstw skupionych w ramach klastra to również wzrost zapotrzebowania na nowe usługi i produkty w otoczeniu grona, a więc rozwój nie tylko firm tworzących klastry, ale również firm czy jednostek naukowych funkcjonujących poza nim [Raport..., 2012].

Jako przykłady funkcjonujących w Polsce klastrów można wymienić:

- Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego DOLINA LOTNICZA, lokalizacja południowo-wschodnia Polska, branża lotnicza;
- Tarnowski Klaster Przemysłowy PLASTIKOWA DOLINA S.A., Tarnów i okolice, branża chemiczna, w szczególności tworzywa sztuczne;
- Polski Klaster Morski;

- Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych;
- Klaster Firm Informatycznych Polski Wschodniej.

Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego DOLINA LOTNICZA powstało, aby umocnić rolę obszaru południowo-wschodniej Polski jako jednego z wiodących w Europie regionów przemysłu lotniczego. Do jego głównych celów należy stworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw przemysłu lotniczego w regionie, dalszy rozwój badań, umiejętności i kwalifikacji w zakresie lotnictwa, promocja polskiego przemysłu lotniczego oraz wspieranie przedsiębiorstw z przemysłu lotniczego. Istotną rolę pełni współpraca i rozwój przemysłu lotniczego oraz uczelni wyższych, które promują nowe koncepcje i sektor badawczo-rozwojowy w przemyśle lotniczym. Klaster rozwija działalność z innymi europejskimi ośrodkami przemysłu lotniczego oraz promuje współdziałanie przemysłu lotniczego z uczelniami technicznymi, instytutami naukowymi i jednostkami badawczymi [www 3].

Tarnowski Klaster Przemysłowy S.A. to ważna dla regionu tarnowskiego instytucja otoczenia biznesu, która od 1999 r. działa na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Do jego akcjonariuszy należy m.in.: Gmina Miasta Tarnowa, gminy byłego województwa tarnowskiego, Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A., Zakłady Mechaniczne „Tarnów” S.A., Izba Przemysłowo-Handlowa w Tarnowie, a także Izba Rzemieślnicza. Swoją misję klaster realizuje głównie poprzez tworzenie warunków i klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości i to zarówno w stosunku do firm już działających, jak i start-upów, czyli tych, którzy właśnie rozpoczynają swoją działalność, jak również propagowanie idei przedsiębiorczości w grupie osób młodych [www 5].

Polski Klaster Morski jest stowarzyszeniem, członkiem European Network of Maritime Clusters. Klaster został powołany w dniu 27 lipca 2009 r., a jego celem jest wspieranie innowacji i rozwoju w obszarze badań, przedsiębiorczości, administracji i samorządu związanych z Regionem Morza Bałtyckiego oraz oceanu światowego wraz z zapleczem lądowo-wodnym wzdłuż biegu Wisły i Odry. Klaster ma celu stworzenie sieci współpracy przedsiębiorstw, samorządu terytorialnego, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu poprzez zapewnienie transferu wiedzy pomiędzy Członkami Klastra, zwiększanie zdolności innowacyjnych i integracyjnych przedsiębiorstw gospodarki morskiej oraz uczestnictwo w europejskich i światowych organizacjach, a zwłaszcza w organizacji klastrów europejskich [www 2].

Innowacyjny Śląski Klaster Czystych Technologii Węglowych to organizacja otwarta na współpracę krajową i międzynarodową, zorientowana na rozwój i wdrażanie Czystych Technologii Węglowych w energetyce. Celem Klastra jest

przyspieszenie procesu przemian i rozwoju regionalnej gospodarki oraz integracja przemysłu węglowo-energetycznego, środowisk uczelnianych i naukowo-badawczych, małej i średniej przedsiębiorczości oraz władz samorządowych dla podniesienia konkurencyjności regionu na krajowych oraz zagranicznych rynkach. Podstawę przedsięwzięcia stanowi innowacyjność i transfer wiedzy w zakresie Czystych Technologii Węglowych w kierunku bezpiecznej, proekologicznej i konkurencyjnej produkcji finalnych nośników energii. Misją Klastra jest stworzenie warunków do kreowania i transferu innowacyjnych rozwiązań badawczych z zakresu czystych technologii węglowych do praktyki przemysłowej. Cel nadrzędny to stworzenie ŚLĄSKIEJ DOLINY CZYSTYCH TECHNOLOGII WĘGLOWYCH, stanowiącej dla Polski szansę dla realizacji zrównoważonego rozwoju i zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego [www 1]. Klaster jest także olbrzymią szansą dla rozwoju Regionu Górnego Śląska, rozwoju firm w regionie, zwiększenia innowacyjności oraz rozwiązania wielu palących problemów społecznych regionu.

Klaster Firm Informatycznych Polski Wschodniej powstał, aby organizować i nawiązywać kontakty z firmami z branży informatycznej, uczelniami oraz innymi podmiotami zarówno w Polsce, jak i za granicą. W jego działaniach występuje tworzenie konsorcjów firm do realizacji dużych projektów informatycznych, zarządzanie projektami, finansowanie perspektywicznych firm typu start-up, spin-off, rozwój kapitału ludzkiego poprzez organizowanie krajowych i międzynarodowych konferencji, warsztatów, szkoleń oraz transfer wiedzy pomiędzy partnerami Klastra, a także działania na rzecz rozwoju branży informatycznej [www 4].

Klastry przeznaczają mało środków na badania i rozwój, mimo że ich zdecydowana większość działa w branżach innowacyjnych. Nie podejmują działań dotyczących współpracy klastrów z jednostkami naukowymi i badawczo-rozwojowymi. W niewielkim stopniu wykorzystują potencjał, jaki daje im współpraca z zagranicznymi instytucjami czy klastrami [Dzierżanowski, 2012, s. 42]. Niewystarczający poziom innowacyjności podejmowanych w klastrach działań jest w zasadzie problemem większości klastrów. Obszar ten zdecydowanie wymaga poprawy. Bardzo ważne jest uświadomienie przedsiębiorcom, że konkurencyjność we współczesnej gospodarce jest nierozdzielnie związana z innowacyjnością. Niemały wpływ na rozwój innowacyjności przedsięwzięć klastrowych ma wsparcie szkoleniowo-doradcze dla klastra.

Nie ulega wątpliwości, że do tworzenia nowych inicjatyw klastrowych i rozwoju już istniejących klastrów konieczne jest zewnętrzne wsparcie instytucji publicznych. Z badania wynika, iż brak środków finansowych niejednokrotnie

ogranicza aktywność członków klastra. Skarżą się one na brak pomocy w finansowaniu swoich działań ze strony władz publicznych. Finansowanie działalności klastrów jedynie na podstawie dostępnych środków publicznych nie będzie jednak wystarczająco mocno aktywizowało podmiotów w klastrze wokół działań podnoszących zarówno aktywność klastra jako całości, jak i jego poszczególnych członków w dłuższej perspektywie. Dążąc do pozyskiwania większej pomocy finansowej w przyszłości, klastry powinny wykazywać większą inicjatywę w zakresie działalności projektowej – poprzez realizację innowacyjnych projektów [Raport..., 2010].

Rozwijanie współpracy z dużymi przedsiębiorstwami, instytucjami otoczenia biznesu (IOB), jednostkami samorządu terytorialnego (JST) oraz ośrodkami naukowymi przyczyni się do wzmacniania potencjału konkurencyjnego i przekształcania skupisk firm w dynamiczne klastry, charakteryzujące się wysokim poziomem konkurencji i współpracy.

Współpraca między klastrami przekłada się na zwiększenie przepływu wiedzy, rozpoznawalność, wymianę doświadczeń oraz poprawę współpracy i większy dostęp do jednostek badawczo-rozwojowych. W myśl prezentowanych powyższych założeń, istotne jest więc poszukiwanie przez klastry partnerów i ekspertów, co przyczyni się do podnoszenia wiedzy i procesu uczenia się klastrów [Raport..., 2012].

Duże możliwości poprawy współpracy występują w relacji klastry–uczelnie. Zmiany powinny jednak dotyczyć uregulowania zasad zaangażowania uczelni w przedsięwzięcia pracowników naukowych na podstawie wiedzy i wyników badań powstałych w ramach uczelni. Takie podejście powinno zaowocować nie tylko wzrostem liczby projektów wdrażania innowacji, ale również wygenerowaniem materialnych korzyści dla uczelni w przyszłości. Uczelnie powinny posiadać wdrożone szczegółowe zasady i procedury w zakresie komercjalizacji badań naukowych oraz wykorzystania zasobów uczelni w badaniach komercyjnych realizowanych wspólnie z przedsiębiorcami. Zwiększenie dostępności zasobów infrastrukturalnych służących prowadzeniu badań, będących w posiadaniu uczelni, dla potrzeb projektów innowacyjnych realizowanych w klastrach pozwoli na osiągnięcie korzyści obydwu stron.

Działające w regionach instytucje otoczenia biznesu, jednostki naukowe i klastry powinny współpracować przy realizacji wspólnych celów polityki innowacyjnej regionu, tworząc system inicjowania i wdrażania innowacji. Każda z tych instytucji pełni w istocie inną rolę w regionalnym systemie innowacji, dlatego wspólne działanie będzie przyczyniać się do powstawania efektów synergicznych. Istotna rola przypada jednostkom naukowym, które w rzeczywistości w więk-

szości regionów słabo współpracują z sektorem biznesu, jak również z innymi jednostkami otoczenia biznesu. Dobra współpraca pomiędzy jednostkami naukowymi, jednostkami otoczenia biznesu oraz klastrami jest w interesie każdej z tych organizacji [Raport..., 2012].

Władze samorządowe powinny dokonać w procesie aktualizowania lub tworzenia regionalnych strategii innowacji analizy potencjału klastrów w regionie, ich realnej siły i konkurencyjności. Ze względu na wagę i znaczenie polityki klastrowej dla rozwoju gospodarczego Polski oraz regionów wydaje się uzasadnione, aby w regionalnych strategiach innowacji zwracać uwagę na politykę klastrową. Władze regionalne powinny stymulować współpracę pomiędzy instytucjami otoczenia biznesu funkcjonującymi w regionie. Takie działanie wydaje się niezbędne z uwagi na dynamiczny rozwój instytucji otoczenia biznesu, np. parków technologicznych, inkubatorów technologicznych.

Wspieranie klastrów zakładają także dokumenty strategiczne i operacyjne na poziomie europejskim. Kluczowym dokumentem jest Strategia Europa 2020 i jej projekty przewodnie, które przewidują wielowymiarowe wsparcie klastrów, jako instrumentu podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw na globalnym rynku. Strategia ta zakłada promowanie wysokiej jakości zarządzania klastrem, współpracy pomiędzy klastrami z różnych krajów w Europie i poza nią oraz współpracy pomiędzy różnymi branżami (przemysłami). Wsparcie zarządzania w klastrach jest realizowane poprzez szkolenia oraz certyfikację jakości. Ponadto Komisja Europejska organizuje cyklicznie misje gospodarcze, które mają na celu internacjonalizację firm poprzez klastry i stanowią dla przedsiębiorstw szansę do znalezienia partnerów technologicznych i biznesowych.

Narzędziem wspierania współpracy międzynarodowej są również strategiczne partnerstwa klastrów. Ich celem jest współpraca klastrów i sieci przekraczająca granice geograficzne i sektorowe, która ma doprowadzić do powstania nowych łańcuchów wartości, obejmujących firmy z różnych sektorów, jak również zapewnić lepsze wsparcie przedsiębiorstw w warunkach konkurencji globalnej.

Podsumowanie

Istotne znaczenie dla myślenia o przyszłej polityce klastrowej w Polsce ma wpływ otoczenia organizacji gospodarczych na aktywne poszukiwanie coraz to nowszych źródeł przewagi konkurencyjnej. Klastry muszą wzmacniać poziom swej konkurencyjności poprzez realizację strategii rozwoju [Raport..., 2012], opierając się na zasobach kluczowych zewnętrznych interesariuszy. Dopelnienie

własnych zasobów i umiejętności o zasoby oraz umiejętności innych podmiotów gospodarki pozwala na zwiększenie udziału w rynku, a także wejście w nowe obszary działania. Wysoka konkurencyjność klastra będzie pobudzać poszczególnych członków tej struktury w zakresie dalszego wzrostu przedsiębiorczości, produktywności, tworzenia i komercjalizacji innowacji, transferu wiedzy i technologii. Spowoduje to bezpieczne i trwałe działanie klastra w warunkach burzliwego otoczenia. Konkurencyjność ma charakter dynamiczny, w związku z tym klastry powinny stale poszukiwać nowych czynników, zjawisk, procesów w otoczeniu, mogących pomóc w jej utrzymaniu lub wzmocnieniu. Im większa jest konkurencyjność klastra, tym większe są szanse związane z intensywnym rozwojem współpracujących członków. Klastry wspierają rozwój firm, napędzają innowacyjność, rozwój regionalny oraz poprawiają konkurencyjność. Cechuje je jednocześnie występowanie zjawiska konkurencji oraz kooperacji przedsiębiorstw, co pozwala podmiotom klastra na osiągnięcie efektów synergii, wzmocnienie ich potencjału innowacyjnego. Nasilona współpraca między firmami w gronie wpływa na jego efektywność, oferując wiele korzyści i przyczyniając się do rozwoju gospodarki danego regionu.

Literatura

- Dzierżanowski M. (2012), *Kierunki i założenia polityki klastrowej do 2020 roku*, PARP, Warszawa.
- European Trend on Innovation (2003), European Commission, Brussels.
- Grycuk A. (2003), *Koncepcja gron w teorii i praktyce zarządzania*, „Organizacja i Kierowanie”, nr 3(113).
- Howaniec H. (2012), *Wpływ polityki klastrowej na innowacyjność regionu na przykładzie województwa śląskiego* [w:] R. Borowiecki, T. Rojek (red.), *Współpraca międzyorganizacyjna w działalności przedsiębiorstw. Klastry–Alianse–Sieci*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków.
- Howaniec H. (2013), *Ocena polityki klastrowej Polski w latach 2007-2013* [w:] R. Borowiecki, T. Rojek (red.), *Kooperacja przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków.
- Kierunki zwiększania innowacyjności gospodarki na lata 2007-2013 (2006), Ministerstwo Gospodarki Departament Rozwoju Gospodarki, Warszawa.
- Kinas P. (2013), *Klastry jako narzędzie internacjonalizacji przedsiębiorstw*, „Journal of Management and Finance” 2013, No. 1.
- Knop L. (2010), *Kształtowanie struktury klastra* [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Restrukturyzacja w obliczu nowych wyzwań gospodarczych. Zarządzanie-Strategia-Analiza*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Kraków.

- Lisiński M. (2005), *Koncepcja grona i możliwości jej wykorzystania do restrukturyzacji przedsiębiorstw* [w:] R. Borowiecki, A. Jaki (red.), *Restrukturyzacja w okresie transformacji gospodarczej. Instrumenty. Przebieg. Efekty*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Warszawa-Kraków.
- [OECD, 2005] *Local Economic and Employment Development Business Clusters, Promoting Enterprise in Central and Eastern Europe*, OECD 2005.
- Palmen L., Baron M. (2008), *Przewodnik dla animatorów inicjatyw klastrowych Polsce*, PARP, Warszawa.
- Porter M.E. (2001), *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa.
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013, narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
- Raport: Benchmarking klastrów w Polsce – 2010, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Raport: Benchmarking klastrów w Polsce – edycja 2012, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Rosenfeld (2001), *Backing in to Clustes, Retrofitting Public Policies, Proceedings of the Integration Pressures: Lessons from Around the World*, Cambridge, MA.
- [www 1] <http://coal.silesia.pl/> (dostęp: 2.09.2015).
- [www 2] <http://klastermorski.com.pl> (dostęp: 2.09.2015).
- [www 3] <http://www.dolinalotnicza.pl> (dostęp: 2.09.2015).
- [www 4] <http://www.klasterit.pl/firmy/>
- [www 5] <http://www.tkp.com.pl>

THE POLICY OF SUPPORTING CLUSTER INITIATIVES IN POLAND

Summary: Clusters, are perceived as "catalysts" of progress and competitiveness of every economy. In Poland for a couple of years clusters have become the object of special interest of public authorities of different levels as well. However, despite the high rank attributed to that problem, the Polish policy in terms of cluster support – is ill-considered and of little effectiveness.

The selection of proper instruments that support cluster development poses a peculiarly significant problem. They have to match the realities of the economy and region.

The indicated issues are the subject-matter of this case study which is based on a series of profound studies on that matter and empirical research.

Keywords: luster, region, competition.